

אזמרה לשמך

פסקי הלכות ותשובות מפי מוריגו הגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א

פסקים והלכות לימי הפורים

תוכן עניינים

תענית אסתר | זכר למחצית השקל | ליל פורים | קריאת המגילה בלילה וביום | מתנות לאביונים | משלוח מנות | מלאכה בפורים | סעודת פורים | שכרות בפורים | שתוי בתפילת פורים | דין מוקף הנמצא במקום פרוז ולהיפך | הלכות ודקדוקים בקריאת המגילה | דיני אבלות בפורים | נידונים וספקות בהלכות פורים

תענית אסתר

א. נהגו כל ישראל להתענות בי"ג באדר, כדי לזכור שהקב"ה רואה ושומע כל איש בעת צרתו כאשר יתענה וישוב אל הקב"ה בכל לבבו, כמו שעשה בימי מרדכי ואסתר.

ב. קטנים עד גיל בר מצוה ובת מצוה פטורים מלצום ואף בתענית שעות אינם חייבים.

ג. מעוברות ומניקות אינן צמות.

הגדרת מעוברת היא מעת שיוודעת שהיא מעוברת [בכל אופן שיוודע לה], ואף בתוך ארבעים יום ליצירת הולד. **הגדרת מניקת** היא כל עוד שמניקה בפועל, ואף הנקה חלקית, אבל אם אינה מניקה בפועל כלל, אף שהיא תוך כ"ד חודש מהלידה, צריכה לצום.

ד. יולדת תוך ל' יום ללידתה אינה צמה, ואת הל' יום מקילים למנות מעת לעת.

ה. מפלת, אם הפילה אחר ארבעים יום מתחילת עיבורה, דינה כיולדת שאינה צמה תוך ל' ללידה והפלה.

ו. צריך לדאוג לאפשרות שיוכל לצום, ומי שאם לא יתאמץ במהלך הצום לא יהיה בגדר חולה, עליו לדאוג שלא להתאמץ, כדי שיוכל לצום.

ז. אלו שפטורים מלצום, יש להסתפק אם מותר להם לאכול בשר ויין ומיני מעדנים, כיון שאין תענית זו תענית של אבילות. ונראה שאין להם לאכול כדי שלא לפרוש מן הציבור.

ח. חולה שאין בו סכנה, אינו מתענה ואף אינו צריך להשלים את התענית ביום אחר. הגדרת חולה הוא שנפל למשכב, או שחולה כל גופו דהיינו שהוא במצב שאינו יכול לתפקד.

ט. גם מי שיש לו מיחושים קשים (כגון כאבי עיניים הגורמים סבל אך עדיין ניתן לתפקד) - אינו מתענה, אבל במקרה זה יש להשלים את התענית ביום אחר.

י. אם רוצה לקום מוקדם לאכול לפני עלות השחר, צריך להתנות לפני שהולך לישון שאינו מקבל עליו התענית עד עלות השחר.

יא. מותר להתרחץ ולהסתפר בתענית אסתר, ומותר לשמוע מנגינות, שהיא תענית של שמחה.

יב. במקום צורך מותר לשטוף פיו במים, וכן לצחצח שיניו (תקסז מ"ב ס"ק יא שמותר במקום צער, ותענית אסתר קילא טפי).

זכר למחצית השקל

יג. מנהג ישראל לתת בחודש אדר זכר למחצית השקל [ויזרה שלא לומר 'מעות אלו למחצית השקל'].

יד. המנהג לתת לפני מנחה של תענית אסתר, ויש נוהגים לתת לאחר מנחה קודם קריאת המגילה. [מי שלא נתן לפני פורים יכול לתת עד סוף חודש אדר].

טו. נוהגים לתת ג' מטבעות של חצאי שקל (ודווקא ג' מטבעות, ולא שני מטבעות של שקל וחצי), וכך נוהגים רוב בני אשכנז. יש נוהגים לתת ג' מטבעות של חצאי דולר ישן (שיש בו כסף טהור), וקונים אותם מקופת בית הכנסת, ונותנים אותם חזרה. ומכיוון שאין זה מטבע היוצא בהוצאה בא"י, יש לתת ג' מטבעות של חצאי שקלים.

טז. ויש נוהגים לתת שווי של מחצית השקל של תורה, שהוא שווי של 9.6 גרם כסף, וכן מנהג רוב בני עדות המזרח. ואף הנוהגים שיעור זה, לילדים די בנתינת שלשה חצאי שקלים.

[ערך הכסף הטהור משתנה כל הזמן, ויש המחשבים זאת בתוספת מע"מ (כ-33 ₪) ויש שלא (כ-25 ₪). ניתן להתעדכן מידי יום בקו בית ההוראה [שלוחה 103] על ערך הכסף באותו יום].

יז. קטן פחות מיג' אינו חייב בזה, אך המנהג לתת אף בעד בניו הקטנים, ואף לעוברים. רבים נוהגים לתת גם עבור נשים ובנות.

יח. קטן שאביו נתן עבורו מחצית השקל שוב אין מפסיק לתת בשנים הבאות. נשים ובנות שנתנו עבורן מחצית השקל יש להסתפק אם אפשר להפסיק לתת. ולכאורה נראה שבאופן שאין חשש של נדרי צדקה (כגון שמסר מודעה בער"ה או שלא היה דעתו לנהוג כן לעולם ולא נהג בזה ג"פ), אפשר להפסיק.

יט. מחצית השקל יש לתת לעניים [או לצרכי בית הכנסת].

כ. מחצית השקל אינו ניתן מכספי מעשר.

הלכות פורים

ליל פורים

- א.** כתב המשנ"ב (סי' תרצה סק"ג) "כתבו האחרונים דנכון ללבוש בגדי שבת מבערב, וימצא אח"כ בביתו נרות דולקות ושולחן ערוך ומטה מוצעת". וכהיום שיש תאורת חשמל, רבים אינם מקפידים להדליק נרות בפורים.
- ב.** מתפללים ערבית ואומרים 'על הנסים' בתפלה. לאחר תפלת שמו"ע אומר הש"ץ קדיש תתקבל ואחרי הקריאה אומרים "ואתה קדוש" ואח"כ אומר הש"ץ קדיש שלם בלי 'תתקבל', ו"עלינו לשבח".

'על הנסים'

- ג.** אומרים 'על הנסים' בשלוש התפילות של פורים. **שכח לאומר:** אם נזכר קודם שאמר שם השם בחתימת הברכה חוזר ל'על הנסים', ואם הזכיר שם השם של החתימה מסיים ואינו חוזר, **וקודם "יהיו לרצון" שאומרים אחרי "אלוקי נצור" יאמר דרך בקשה "הרחמן יעשה לנו נסים ונפלאות** כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מרדכי ואסתר וכו'". **אם כבר סיים את התפילה, אינו חוזר.**
- ד.** **הנהוג פורים בשני הימים מחמת ספק** (כגון בערים שהן ספק מוקפות חומה, וכן בהולך ממקום למקום באופן שמתחייב מספק) – פסק המשנ"ב (סי' תרפ"ט סק"ז, סי' תרצ"ג סק"ו) שמזכיר 'על הנסים', אך בכף החיים (סי' תרפ"ט סק"ג, סי' תרצ"ג סק"ז) הביא בשם האריז"ל והבא"ח (פ' תצווה) שלא להזכיר. **ולמעשה נוהגים שלא להזכיר** (לוח א"י, וכן בהג החזו"א).

אכילה קודם קריאת המגילה

- ה.** אסור לאכול לפני קריאת המגילה (בין בלילה ובין ביום) ואף טעימה אסורה. ולצורך גדול, כגון חולה קצת או מי שהתענית קשה לו, מותרת טעימה. **הגדרת 'טעימה' היא** - אכילת פת ומזונות עד כביצה, ופירות וירקות וחיטופים שאינם מיני דגן אפי' הרבה. שתיית משקאות אפי' הרבה דינה כטעימה, **ושתית מים יש להקל אף שלא לצורך גדול**, אך אסור לשתות יין או שאר משקאות אלכוהוליים יותר מכביצה. **חולה** שטעימה אינה מספיקה לו, יעמיד שומר שיזכיר לו לקרוא את המגילה ויכול לאכול. **דינים אלו אמורים הן לגברים והן לנשים.** אמנם יש לדעת שמצוי אצל נשים שיש להן צורך גדול [וכגון ששומעות מאוחר, מטפלות בילדים וכו'], ובמקום הצורך מותר להן לטעום אך לא לאכול.

ו. בן כרך שנמצא בעיר בי"ד והתחיל לאכול לפני השקיעה, מותר לו להמשיך לאכול אחר השקיעה (אף שאוכל לפני קריאת המגילה).

קריאת המגילה בלילה וביום

- ז.** **הכל חייבים בקריאת המגילה, אחד האנשים ואחד הנשים**, ואע"פ שהיא מצוות עשה שהזמן גרמא נשים חייבות, שאף הן היו באותו הנס. זמן קריאת המגילה, בלילה - מצאת הכוכבים עד עלות השחר, וביום - מנץ החמה עד שקיעת החמה, ובדיעבד אם קראו מעלות השחר, יצא.
- ט.** קודם שמתחיל הקורא לברך **פושט כל המגילה וכופלה דף על דף, ודווקא כשקורא בציבור**, והשומעים אין צריכים לפשוט.
- י.** **הקורא את המגילה צריך לכוון לצאת ידי חובה, ואם קורא בציבור, צריך לכוון להוציא ידי חובה את השומעים, והשומעים צריכים לכוון לצאת.**
- יא.** ברכות המגילה נאמרות בעמידה, וכל היוצאים בברכות צריכים לעמוד. הקורא את המגילה לציבור צריך לעמוד, והשומעים יכולים לשבת. הקורא את המגילה לפחות מעשרה אנשים יכול לשבת, **והקורא לנשים אפי' יותר מעשר דינו כקורא ליחיד שיכול לשבת.**
- יב.** הקורא את המגילה מברך שלש ברכות, 'על מקרא מגילה', 'שעשה נסים', ו'שהחיינו'. הספרדים נוהגים לברך 'שהחיינו' רק בקריאת הלילה, והאשכנזים מברכים 'שהחיינו' אף בקריאת היום. **(ספרדי המתפלל אצל אשכנזים מותר לו לענות אמן על ברכת 'שהחיינו', ואין זה הפסק, ואף שבחלק מהמגילות אין 'עמוד', אין זה מעכב).** כשמברכים 'שהחיינו' ביום [לאשכנזים] יכוונו המברך והציבור גם על שאר מצוות היום, משלוח מנות, וסעודת פורים [ומתנות לאביונים], ולבני ספרד, יש פוסקים שכתבו שיכוונו כן בברכת 'שהחיינו' בלילה, ולהלכה אין צריך לכוון כן בלילה.
- יג.** **אם הקורא כבר יצא ידי חובה:** אם השומעים אינם יודעים לברך - יברך הקורא, **ואם הם יודעים לברך - לכתחילה יברכו השומעים**, ואחד יכול לברך ולהוציא את כולם ידי חובה הברכה. **והקורא לנשים תברכנה הן 'לשמוע מקרא מגילה'!** ואפשר שאחת מהן תברך ותוציא את כולן, ואין עדיפות בזה. ולבני עדות המזרח יש נוהגים שבאופן שהקורא כבר יצא יד"ח - לא תברכנה כלל וגם לא יברכו להן, ויש נוהגים שהקורא מברך עבורן 'על מקרא מגילה'.
- יד.** **אסור לדבר** משעה שמתחילים לברך את ברכות המגילה, **עד סיום הברכה שלאחר המגילה.**

טו. צריך השומע לשמוע כל תיבה ותיבה מפי הקורא, ואם חיסר תיבה אחת לא יצא, ולכן אם חסר תיבה אחת שלא שמע, ישלים בעצמו אף מתוך החומש, עד שיגיע למקום שהקורא אוחז בו, ואפילו קרא הרבה מן החומש, כל ששמע את רוב המגילה מהבעל קורא יצא.

טז. הקורא את המגילה צריך להשמיע לאוזנו, ואם לא השמיע לאוזנו יש אומרים שלא יצא ידי חובתו.

יז. דיבר השומע באמצע קריאת המגילה, אם שמע את כל התיבות – יש להקל שאינו חוזר, אבל אם קרא את המגילה מתוך חומש בגלל שחלם או איחר ותוך כדי שמע את הבעל קורא – לא יצא ידי חובה, כי זה קריאה למפרע, לכן צריך להגיע עד היכן שהבעל קורא אוחז.

יח. 'חלם' בשעת קריאת המגילה, אם שומע את הקריאה עם מגילה [או חומש] לפניו ויודע במשך כל הזמן שחלם היכן אוחז הקורא במגילה, נחשב ששמע ויצא ידי חובה, ואם לא, עליו להשלים מהמגילה שלפניו [או ממגילה שבחומש] מהמקום שחלם עד היכן שאוחז הקורא.

יט. המסתפק אם דילג מילה או שלא שמע מילה, בקריאת היום צריך לחזור ולשמוע כיון שהוא ספק מדברי קבלה, אבל בלילה יש מקום להקל משום ספק דרבנן.

כ. לאחר קריאת המגילה מברכים ברכת "הרב את ריבנו" בלילה וביום, ומברכים אותה לאחר שגלל את המגילה. ברכה זו מברכים דווקא כשקוראים בציבור, אך הקורא ביחיד נחלקו הפוסקים אם מברך, ולהלכה אין מברכין אותה ביחיד. הקורא לנשים, אף שהן רבות – דינן כיחיד.

כא. בלילה, לאחר ברכת "הרב את ריבנו", אומרים "אשר הניא", וגם יחיד אומרה. ביום אין אומרים "אשר הניא". ואומרים "שושנת יעקב" (בלילה וביום).

כב. טוב להחמיר ליטול ידיו לפני שנוגע במגילה.

כג. אם באמצע סעודת פת נגע במגילה ורוצה להמשיך באכילת פת, יש מחמירים ליטול ידים פעם נוספת ללא ברכה.

כד. י"א שכשקוראים במגילה "ליהודים היתה אורה... ויקר" ימשמש בתפילין של יד ושל ראש וינשקם [בן איש חי וכף החיים סי' תרצ].

כה. אין חולצים התפילין בשחרית עד לאחר קריאת המגילה (מ"ב סי' תרצג ס"ק ו).

כו. מי שיש בידו מגילה כשירה יכול לקרוא בפיו עם הבעל קורא, אך עדיף שישמע מהבעל קורא בשתיקה, ורק אם החסיר מילה שלא שמע יקרא בעצמו מהמגילה שלפניו (עד שישתווה עם הבעל

קורא) [והטעם שעדיף שישמע מהבעל קורא ולא יקרא בפיו, עיין סי' תרצ' ס"ק יג' וסי' תרפ"ט ס"ק ה'].

כז. מי שיש לו חומש לא יקרא עם הבעל קורא (אף לא בלחש), אלא ישמע את הקריאה מהבעל קורא.

כח. המאחר לקריאת המגילה, ולא שמע את הפרקים הראשונים, יכול לברך על המגילה בעצמו [אף שיש לו רק חומש], ויקרא מתוך חומש עד שישתווה עם הבעל קורא. ובתנאי שלא יצטרך לקרוא בעצמו יותר מחצי מהמגילה (במילים. סי' תרצ).

כט. המאחר לקריאת המגילה והגיע לאחר שהתחילו את הברכות, יש להסתפק האם יברך ואח"כ ישלים את הפסוקים עד שישתווה לבעל קורא או שימתין עם הברכה עד מקום שיוכל לברך – כגון בהכאת המן, ואף שהוא בין הפרקים ובאמצע הקריאה – יברך שם. ונראה דאפשרות שניה עדיפה.

ראה הלכות נוספות באופן הקריאה בסוף העלון.

עוד דינים הנוהגים בלילה

ל. מצוה לשמוח ולהרבות קצת בסעודה בליל פורים. לא. יש נוהגים לאכול זרעונים בליל פורים (ומשום כך יש נוהגים בליל פורים לאכול אוזני המן ממולאים בפרג. ויש נוהגים לאכול ארבעס).

שחרית של פורים

לב. ביום הפורים בשחרית משכימים להתפלל, ואחרי חזרת הש"ץ אומרים חצי קדיש, ומוציאים ספר תורה וקוראים שלשה עולים בפרשת "ויבוא עמלק", ולאחר הקריאה אומרים חצי קדיש, ומחזירים הס"ת למקומו, ומיד לאחר מכן קוראים את המגילה כשעדיין מעוטרים בתפילין.

לג. אומרים שיר של יום מזמור כב' בתהילים, וטוב לומר קודם אמירתו "היום יום פלוני בשבת" (אך לא יאמר 'שבו היו הלוויים אומרים וכו').

מצוות הינם

לד. ביום הפורים יש לקיים את מצוות היום, שהם מקרא מגילה, משלוח מנות, מתנות לאביונים, וסעודת פורים. ודיניהם יבוארו להלן.

לה. לפני קריאת המגילה אסור לאכול כמו שנתבאר לעיל, ולפני שאר מצוות היום יש שסוברים שאסור לאכול.

מתנות לאביונים

לו. חייב כל אדם מישראל איש ואישה לתת שתי מתנות לשני אביונים, דהיינו מתנה אחת לכל עני.

לז. אין לתת מתנות לאביונים מכספי מעשר, אבל מה שמוסיף יותר מהשיעור של החיוב יכול לתת ממעשרות.

לח. העיקר להלכה הוא ששיעור מתנות לאביונים הוא פרוטה (ויוצא יד"ח ב- 10 אגורות), ויש אומרים שבזמננו [שאינן בפרוטה אחת חשיבות וא"א לקנות בה דברים] צריך יותר מזה, ומסתבר שבשקל אחד יוצא ידי חובה לשיטה זו, וי"א שצריך שיעור שיוכל העני לקבל ממנו הנאה חשובה (בין 10 ש"ל - 50 ש"ל).

לט. יש לדאוג שהכסף יגיע ליד העני בפורים, ואם אין אפשרות יש לזכות בו ביום לעני את שווי הסכום שנתן, ויודיע לעני שזיכו לו [והזוכה עבור העני אין צריך לדעת עבור מי מזכה, רק שיגביה ויאמר שמתכוון לזכות עבור מי שרוצים לזכות לו].

מ. כשגבאי צדקה אוספים עבור האביונים, אין צורך שאותו הכסף שניתן עבור העני יגיע לידי ואפשר להחליפו בכסף אחר.

מא. אפשר לתת לגבאי צדקה שטר כסף אחד (כגון 100 ש"ל) ולומר שנתן מתנות לאביונים עבורו ועבור כל בני ביתו [וראה להלן האופן המהודר]. כמו כן אפשר לתת שטר אחד לגבאי צדקה ולומר שהוא עבור שני אביונים (כגון אם הגבאי אוסף עבור שני אביונים, ואם אוסף עבור חמישה אביונים יכול גם כן לומר שיהיה עבור שני אביונים מתוך החמישה, כדי שתהיה מתנה חשובה לכל אחד מהם).

מב. אפשר לתת כסף לגבאי לפני פורים בתורת פיקדון, והוא ייתן אותו לעני בפורים.

מג. מתנות לאביונים ניתן לתת בכסף או במאכל, אבל לא בבגדים או חפצים וכדו'.

מד. לדעת רוב הפוסקים נשים חייבות במתנות לאביונים, אך יש להסתפק אם מספיק שהבעל מוסיף סכום נוסף בשיעור מתנות לאביונים ומתכוין שיהיה עבור אשתו, או שצריך לזכות לה את הכסף על ידי אחר לפני שנתנו לעני [והאופן המהודר הוא שייתן לגבאי שיגביה ויזכה עבור אשתו].

מה. נחלקו האחרונים האם חובה לחנך ילדים שהגיעו לגיל חינוך למצוות מתנות לאביונים, ובחורים, אף שסמוכים על שולחן אביהם, חייבים.

מו. לכתחילה בן כרך יתן לעני שהוא בן כרך, וכן בן פרזים יתן לעני שהוא בן פרזים.

מז. הנהוג פורים בשני הימים מחמת ספק (כגון בערים שהן ספק מוקפות חומה, וכן בהולך ממקום למקום באופן שמתחייב מספק) - ייתן מתנות לאביונים בשני הימים.

מח. יש הסוברים (ספר מקור חיים לבעל החוו"י סי' תרצד) שיש לתת מתנות לאביונים דוקא לאביון ולא לעני, והחילוק בין

עני לאביון, פירש רש"י (ב"מ קיא:), 'אביון - מעונה מעני, ולשון אביון - האובה ואינו משיג מה שנפשו מתאוה לכל טוב וכו'. ומ"מ להלכה נראה שאף דכתיב קרא 'ומתנות לאביונים', נראה שאביון לאו דוקא, וה"ה עני.

מט. וגדר עני מבואר ביו"ד סי' רנג' סע' ב' שהוא "עד שיהיה לו קרן כדי שיתפרנס הוא ובני ביתו מהריוח", והכוונה שתהיה לו הכנסה קבועה. ומי שאין לו בשנה הקרובה משכורת מסודרת המספיקה לצרכים קיומיים, לו ולבני ביתו למשך החודש, הרי הוא בגדר עני.

נ. אפשר לקיים מצות מתנות לאביונים בנתינה לבחור ישיבה שההורים/הישיבה לא מספקים לו את הדברים הנצרכים שיש לשאר הבחורים.

קיום מצות מתנות לאביונים בנתינה לת"ת

נא. בת"ת של ישיבה מקיימים מצות צדקה בהידור של החזקת עניים ת"ח, אך אין מקיימים בה מצות מתנות לאביונים כיון שלא מחלקים את הכסף לעניים בפורים עצמו.

נב. בחורים האוספים כסף לת"ת אינם רשאים ליטול אחוזים לעצמם ללא רשות מהנהלת הישיבה. ואף לגבי הוצאותיהם - יש לפעול לפי הוראות הנהלת הישיבה.

מתנות לאביונים ע"י אמצעים בנקאיים

נג. מתנות לאביונים ע"י שיק, רק אם העני פודה את השיק בו ביום [ויכול למשוך את הכסף] יוצאים יד"ח, ואם לא - לא.

נד. מתנות לאביונים ע"י העברה בנקאית, רק אם העני יקבל את הכסף לחשבונו [ואף יכול למושכו] ביום הפורים.

נה. בנתינת מתנות לאביונים בכרטיס אשראי לא יוצאים יד"ח, כיון שהעניים לא מקבלים את הכסף בפורים עצמו. אך יש קופות צדקה המזכות לכל התורמים להם - הן ע"י שקים דחויים והן ע"י אשראי - כסף מזומן, ואותו נותנים לעניים בו ביום, ובזה יוצאים יד"ח.

משלוח מנות

נו. חייב כל אדם לשלוח לחבירו משלוח מנות אחד שיש בתוכו שני מיני מאכלים, או שני מיני משקים, או מאכל אחד ומשקה אחד.

נז. משלוח מנות צריך לתת דווקא מיני מאכל או משקה, ולא בגדים וחפצים. ובבשר חי שאינו מבושל, נחלקו הפוסקים אם יוצאים בו ידי חובה, ולכן יש להקפיד לתת מאכל שראוי לאוכלו כמות שהוא.

נח. שתי חתיכות בשר משני טעמים שונים, כגון מבושל וצלווי נחשבים לשני מינים למשלוח מנות. אך אם חותך בשר אחד לשתי חתיכות, יש לחוש שהן נחשבות למנה אחת [עי' בראש יוסף מגילה ז].

נט. שני מיני חטיפים נחשבים לשתי מנות.

ס. שני סוגי בקבוקי יין נחשבים שני מינים, וכן שני סוגי מיצים.

סא. אין צריך לשלוח שני מינים מברכות שונות, ורבים טועים בזה.

סב. לדעת רוב הפוסקים נשים חייבות במשלוח מנות. ולגבי ילדים שהגיעו לגיל חינוך, נחלקו האחרונים אם יש לחנכם לזה. ובחורים - אף שסמוכים על שולחן אביהם, יש להחמיר שיתנו משלוח מנות.

משלוח מנות ע"י שליח

סג. יש מסתפקים אם צריך לשלוח משלוח מנות דווקא ע"י שליח, וכך פסק בשו"ת בנין ציון (סי' מד), כיון דבקרא כתיב 'ומשלוח מנות', אך י"א שגם הוא עצמו יכול לתת, ופירשו שהדין של משלוח בא לאפוקי שאין במשלוח מנות מצוה בו יותר מבשלוחו, אך אין צריך לתת דוקא ע"י שליח. והעיקר להלכה שאין צריך שליח. וגם מי שמחמיר לשלוח שליח, די בשליח שהוא ילד קטן וכדו' אף שילד אינו בר שליחות [החת"ס (גיטין כב) כתב שהיות וכתוב בפסוק 'ומשלוח מנות' - עיקר המצוה היא לתת על ידי שליח, לכן אפשר לשלוח גם ע"י קטן או גוי, כי דווקא במצוה שצריכה להעשות ע"י האדם בעצמו, צריך שיהיה לשליח כח כמותו, אבל כאן היות שעיקר המצוה לתת על ידי שליח לכן מועיל גם שליח קטן או גוי].

סד. יש לדון בשולח ע"י שליח, האם המשלח צריך לברר אם אכן השליח נתן, מפני שמשלוח מנות נחשב לדברי קבלה שדינם כדאורייתא, ובדאו' לא אמרינן 'חזקה שליח עושה שליחותו' [עירובין לב, שו"ת אחיעזר ח"ג סימן עג].

טבילת כלי המשלוח מנות

סה. הנותן כלי לחברו במשלוח מנות, ישנם מקרים שהכלי טעון טבילה וישנם מקרים שאינו טעון טבילה כדלהלן:

אם מטרתו העיקרית היא נתינת הכלי, והאוכל הוא רק כדי שהכלי יהא יפה ומלא - פטור מטבילה כדין כלי סחורה [ואם בכ"ז רוצה לטובלו, יש לו לזכות את הכלי למקבל ע"י אחר, ויודיע למקבל שהכלי טבול, ואופן זה עדיף מאשר שיטבול וישתמש בעצמו פעם אחת].

אבל אם מניח על הכלי [אפי' בהפסק של נייר] דבר חשוב [כגון דג מבושל, עוגה וכד'] - חשיב שימוש בכלי וצריך לטובלו. [אמנם אם מניח בכלי דברים שאינם צריכים לכלי, וכגון שמניח על הצלחת חבילות ממתקים וכד' - אין צריך לטבול את הכלי].

האם יוצאים ידי חובת משלוח מנות כשמחזיר משלוח מנות לחבירו

איתא בגמ' (מגילה ז): "אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי". ונחלקו רש"י והר"ן בפירוש דברי הגמ': **לדעת רש"י - 'זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו, ובשניה סועד חברו עמו'. ולדעת הר"ן - 'שלא היה לאחד מהם כדי שיוכל לשלוח לחבירו ולהשאיר לעצמו והיו שולחין כל סעודתן זה לזה כדי לאכול סעודת פורים ולקיים משלוח מנות'.**

ובאר הט"ז (סי' תרצה ס"ק ה) שטעמו של רש"י שלא באר כהר"ן כי סובר שכשאדם מחזיר לחבירו משלוח מנות אחר שקבל ממנו, לא מקיים מצות משלוח מנות, ע"ש באורו. ונראה שטעמו של רש"י שסבר שהוא כעין פירעון חוב, כמבואר בב"ב קמה לגבי שושבינות שנחשב פירעון חוב, וה"נ כיון שחבירו שלח לו ומקובל ששולח בחזרה, אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות.

סו. שני בחורי ישיבה יכולים להחליף את ארוחתם זה עם זה, ויוצאים בזה ידי חובת משלוח מנות.

סז. אפשר לתת משלוח מנות גדול לאדם שהוא בגדר עני, ולכוון שחצי ממנו יהיה למשלוח מנות וחציו האחר יהיה למתנות לאביונים [עי' מהרש"א וטורי אבן מגילה ז].

סח. משלוח מנות לקטן - יש להסתפק האם אפשר לתת משלוח מנות לילד קטן, האם הוא בגדר 'רעהו', ואף שיש הסוברים שלא יוצאים ידי חובה בנתינת לקטן, להלכה נראה שיוצא ידי חובה, כי אף קטן בכלל 'רעהו'.

סט. בן השולח לאביו ולהיפך [כשהוא סמוך על שולחן אביו יש בזה פרטים רבים], ותלמיד השולח לרבו ולהיפך, יוצאים בנתינתן זו ידי חובת מצות משלוח מנות, דהוא בכלל 'רעהו'.

ע. לכתחילה בן כרך יתן לבן כרך, וכן בן פרזים יתן לבן פרזים.

עא. הנוהג פורים בשני הימים מחמת ספק (כגון בערים שהן ספק מוקפות חומה, וכן בהולך ממקום למקום באופן שמתחייב מספק) - הביאור הלכה (סי' תרצה ד"ה או) הביא את דעת הפמ"ג שישלח מנות בשני הימים, וכן פסק בכף החיים (סי' תרפח אות כג) בשם האריז"ל

[ודלא כהפר"ח (הובא בבאה"ל) ששולח רק בפורים דפרזים].

משלוח מנות מפירות שביעית

עב. אם כבר יצא ידי חובת משלוח מנות בנתינה לאדם בנוסף - בוודאי מותר, אך אם עדיין לא יצא ידי חובת משלוח מנות ורוצה לצאת במשלוח מנות שיש בו דברים הקדושים בקדושת שביעית - אף שיש מחמירים בזה דנחשב כמו פורע חוב בפירות שביעית, **מ"מ העיקר להלכה שאפשר לתת, מפני שקיום מצווה בפירות שביעית לא נחשב "סחורה" בפירות שביעית.** אולם להחזיר משלוח מנות מדברים הקדושים בקדושת שביעית למי ששלח לו - יש להסתפק אם מותר.

מלאכה בפורים

עג. נוהגים שלא לעשות מלאכה בפורים, והעושה מלאכה אינו רואה בה סימן ברכה לעולם.
עד. מלאכה שיש בה שמחה, מלאכה לצורך פורים, מלאכת מצווה, כל אלו מותרים.
עה. סחורה מותרת, ששמחה היא לו, אך ראוי למעט בה.
עו. מלאכה המותרת בחול המועד ודאי שמותרת בפורים, שאיסור מלאכה בפורים קל יותר מאיסור מלאכה בחול המועד.
עז. בליל פורים, יש מחלוקת אם נהגו שלא לעשות מלאכה, והמיקל יש לו על מי לסמוך.

סעודת פורים

עח. טוב לעסוק מעט בתורה לפני שמתחיל את סעודת היום. סמך לדבר 'ליהודים היתה אורה ושמחה' אורה זו תורה. [רמ"א סי' תרצה ס"ב].
עט. שואלין ודורשין בהלכות פסח ל' יום קודם הפסח (מפורים), דהיינו ביום פורים עצמו יש להתחיל ללמוד הלכות פסח.
כתב המשנ"ב (סוס"י תלו) "כל שלשים יום [קודם פסח] צריך לעיין בכל דבר העושה שלא ישאר בו חמץ באופן שלא יוכל להסירו בנקל".
פ. יש להתפלל מנחה בעוד היום גדול, והמנהג לערוך סעודת פורים לאחר מנחה.
פא. לכתחילה יש לאכול פת בסעודת פורים, ויש לאכול בשר ולשתות יין בסעודה זו.
פב. כתב הרמ"א (סי' תרצה ס"ב) וז"ל: "ורוב הסעודה צריכה להיות ביום ולא כמו שנוהגים לעשות את הסעודה סמוך לערב ועיקר הסעודה בליל טו". ולפי"ז יש להקפיד שישתו יין ויאכלו בשר ביום קודם השקיעה.

פג. ויש נוהגים לאכול כביצה פת בבוקר ולאכול בשר ולשתות יין, ולאחר מכן הולכים לישון כדי לצאת ידי"ח 'חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע' [עי' רמ"א סי' תרצה].

שינוי מקום לענין ברכה בבחורים העוברים מבית לבית:

פד. בחורים האוספים כסף ועוברים מבית לבית, ודעתם לאכול ולשתות בבתי נוספים - מברכים רק בבית הראשון שבו אוכלים ושותים, ואינם צריכים לברך מחדש בכל בית, כיוון שדינם כהולכי דרכים, ויברכו ברכה אחרונה לאחר האכילה והשתיה האחרונה.

'על הנסים' בברכת המזון

פה. יש להזכיר 'על הנסים' בברכת המזון, ואף אם מברך ברכת המזון במוצאי פורים, כיון שאכל כזית פת בפורים - אומר 'על הנסים'.
פו. שכח לומר 'על הנסים' בברכת המזון כיון שיש אומרים שאין חיוב לאכול פת בפורים, אינו חוזר ומברך.
פז. ואם נזכר קודם שאמר "הרחמן הוא יזכנו" יוסיף "הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות וכו'" כנ"ל עמ' ב סע' ג.

בשר בקר בפורים

פח. י"א שחובה לאכול בשר בקר בפורים (שו"ע סי' תרצו סע' ז' ובמג"א ובפרי מגדים ס"ק טו, וצ"ע בחולין פג דמשמע דאין חיוב. אולם עי' במ"ב סי' תקכט ס"ק יט שיש חיוב לאכול בשר).

אכילת פת בסעודת פורים

פט. י"א שחובה לאכול פת בפורים (שו"ת מהרש"ל סי' מח), ויש המקילים בכך, ולכן אם שכח 'על הנסים' אינו חוזר כנ"ל (עי' מג"א תרצה ס"ק ט, ובמ"ב ס"ק טו).

משתה ושמחה בשני הימים

צ. יש חיוב משתה ושמחה קצת בשני הימים (לבן פרזים ביום טו' ולהיפך) אך לא צריך לאכול פת. ולכן בן פרזים צריך לעשות בטו' קצת משתה ושמחה, ואף ירושלמי חייב לשמוח קצת ביום יד'.

שכרות בפורים

האם מותר (או צריך) להשתכר בפורים.

לבני אשכנז אין להשתכר בפורים אלא ישתה יותר מכדי הרגלו ויישן, ואף לבני עדות המזרח שיש חיוב להשתכר - אין להשתכר אם ע"י זה יזלזל במצוה מן המצוות, כנטילת ידים וברכה וברכת המזון, או שלא

יתפלל מנחה או מעריב או שינהג קלות ראש (חיי אדם כלל קנה סע' ל מובא בבה"ל סי' תרצה ד"ה 'עד דלא ידע'). אך המשתכרים בפורים אף שע"ז מפסידים ברכהמ"ז וכדו' – יש להם על מה לסמוך.

מקור הדין – איתא בגמ' (מגילה ז:) 'אמר רבא, חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי'. והשו"ע (סי' תרצה סע' ב) העתיק דברי הגמרא כלשונה. ובפשטות דעת השו"ע שיש חיוב להשתכר 'עד דלא ידע'. אמנם אם ע"י שתיית היין יגרם שיזלזל במצוות וכנ"ל בחיי אדם - אין להשתכר.

וכתב הרמב"ם (הל' מגילה פ"ב הט"ו) "ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות". ומלשון הרמב"ם נראה שצריך לשתות כזו כמות של יין שעל ידה ירדם.

אמנם הרמ"א פסק (ע"פ המהר"י ברין שהובא בדרכי משה, והמהר"ל המצוין ברמ"א הוא ט"ס): **"וי"א דאין צריך להשתכר כ"כ אלא ישתה יותר מלימודו ויישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי"**. ובפשטות נראה שכוונתו שישתה יין יותר מכדי הרגלו ועל ידי שישן אינו יודע להבחין בין ארור המן וכו'. **דהיינו שלפי הרמב"ם צריך לשתות כמות יין עד שמתוך היין ירדם, ולפי הרמ"א סגי ששותה יותר מכדי הרגלו והולך לישון ובזה מקיים המצוה**. ונפק"מ בין הרמב"ם למהר"י ברין שלרמב"ם אין השינה צריכה להיות ביום, ולפי מהר"י ברין צריכה להיות דוקא ביום. אמנם בדברי המהר"י ברין שהובא בדרכי משה משמע כהרמב"ם, וצ"ע. אכן נראה שביאור דברי הרמ"א הוא כמו שמבואר היטב בדרכי משה הארוך, שם הביא דברי ה'כל בו' [והארוחת חיים, פורים אות לח] הסוברים שאין להשתכר כלל, והשכרות הוא איסור גדול ואין לך עבירה גדולה ממנו, אלא ישתה מעט יותר מלימודו, וחיבר דעתם עם דעת מהר"י ברין הנ"ל, ויש כאן שני עניינים – לשתות יותר מלימודו, וכן לישון כדי שע"י השינה לא יבחין בין ארור המן וכו'. **ואם כן צריך לדעת הרמ"א להקפיד לישון ביום הפורים**.

והנה בכל בו (הלכות פורים סי' מה) שהוא מקורו של הרמ"א כתוב שישתה יותר מלימודו כדי שירבה לשמות, אבל ברמ"א לא העתיק מילים אלו כי לשיטתו ה'עד דלא ידע' מתקיים ע"י השינה.

ולמעשה האופן המהודר הוא לאכול כביצה פת בבוקר ולאכול בשר ולשתות יין ולישון כדי לצאת ידי חובת "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע".

ולימוד זכות על המקילים בזה ששותים רק מעט יין ואינם ישנים אחר כך הוא כשיטת רבינו אפרים שהובאה בר"ן (מגילה ז) הסובר שאחרי ששחטיה רבה לר' זירא בטלה מצות השתיה [וכ"כ הט"ז (סי' תרצה ס"ק ב) בדעת הרמ"א וכ"כ הפר"ח שם)], או מטעם החיי"א הנ"ל.

ההתבשמות היא משתיית יין (רש"י מגילה ז ע"ב, רמב"ם פ"ב מהל' מגילה הט"ו, אבודרהם סדר תפילת פורים, שו"ע או"ח סי' תרצו ס"ז), **ואם קשה להתבשם מיין, יתבשם משאר משקאות חריפים**.

נשים וקטנים אינם חייבים בשתיית יין.

דיני שתוי ושיכור לתפילה ברכהמ"ז וברכות בפורים

[בשאר ימות השנה הדין שונה]

- א. **שתוי שיכול לדבר כהוגן מותר לו לכתחילה להתפלל, וכל שכן לומר שאר ברכות (סי' צט).**
- ב. **אם יכול להתפלל רק ע"י סידור, אם התפלל תפילתו תפילה (עי' שם סעיף ג ומ"ב שם ס"ק יז).**
- ג. **שיכור שאינו יכול לדבר [גם מתוך הסידור] ללא גמגום לפני המלך או אדם נכבד, אסור לו להתפלל, ואפילו בדיעבד לא יצא, וצריך להתפלל שנית אחר שיפוג יינו. ולגבי ברכת המזון, לכתחילה יש לברך ברכת המזון לפני שמגיע למצב זה, אך אם כבר הגיע לשכרות כזו לפני שהספיק לברך, יכול בדיעבד לברך ברכת המזון, ושאר ברכות יכול לברך לכתחילה.**
- ד. **שיכור כלוט (דהיינו שעושה ואינו יודע מה עושה, כרמב"ם הל' מכירה פכ"ט הי"ח, ובח"מ סי' רלה סע' כב), דינו כשוטה ופטור מכל המצוות, ואם התפלל או ברך - לא יצא יד"ח וחוזר ומברך (סי' קפה מ"ב ס"ק ו, סי' צט ס"ק יא, רמב"ם הל' נזירות פ"א הי"ב, עירובין סה).**

דיני בן עיר ובן כרך

דין ירושלמי המגיע לפרזים

האופן בו ירושלמי שמגיע לעיר פרוזה קורא מגילה בי"ד בברכה

כדי שירושלמי שמגיע לפרזים ליום יד' יתחייב בוודאי במצוות היום ויקרא את המגילה בברכה, צריך שיתקיימו כל ארבעת התנאים דלהלן (ואם אחד מהם לא מתקיים – עליו לקרוא את המגילה ללא ברכה ולקיים את שאר מצוות היום מספק) -

א. שבשעה שיוצא מירושלים תהיה דעתו להישאר בפרזים לפחות עד עלות השחר של יום יד'.

ב. שיגיע לפרזים לפני השקיעה של ליל יד'.

ג. שבשקיעה של ליל יד' (כשנמצא כבר בפרזים) לא נמלך בדעתו, ועדיין דעתו להישאר שם לפחות עד עלות השחר.

ד. שנשאר בפועל בפרזים עד עלות השחר של יד'.

האופנים בהם ירושלמי שמגיע לפרזים קורא מגילה בי"ד בלא ברכה [ומקיים את שאר מצוות היום מספק, ולא מזכיר 'על הנסים']

א. אם הגיע לפרזים בליל יד' אחרי השקיעה ע"ד להישאר שם לפחות עד עלה"ש - יקרא ללא ברכה (ויקרא לאחר שיגיע לפרזים, כאמור בסע' א דלהלן).

ב. אם בשעה שיצא מביתו בליל יד' היה בדעתו לחזור לירושלים עוד באותו הלילה קודם עלה"ש, ולבסוף נמלך והחליט מרצונו להישאר בפרזים עד לאחר עלה"ש - יקרא ללא ברכה - אף אם הגיע לפרזים לפני השקיעה, ואף שכבר בזמן השקיעה נמלך והחליט להישאר בפרזים (ונראה שאף אם החליט להישאר בפרזים מחמת אונס, יש להחמיר לקרוא מספק).

ג. אם בשקיעה היה בדעתו להישאר עד אחרי עלות השחר, ולבסוף נמלך ויצא מהפרזים לפני עלות השחר - יקרא ללא ברכה בלילה וביום ויקיים את שאר המצוות מספק (ויכול לקרוא אף בירושלים, ולתת משלוח מנות ומתנות לאביונים לבן פרזים)

האופן בו ירושלמי שמגיע לפרזים אינו מתחייב כלל בי"ד

ירושלמי שמגיע לפרזים ביום י"ד אינו מתחייב כלל בפורים דפרזים, וראה להלן סעיף ב, ג.

אופנים נוספים ופרטי דינים

א. כאמור לעיל באופן א, ירושלמי שמגיע לפרזים **במשך ליל י"ד** (אחרי השקיעה), ודעתו להישאר שם עד אחרי עלות השחר של י"ד - קורא מגילה בלא ברכה ביד' **כשמגיע לפרזים, ואינו יכול לקרוא כשהוא בירושלים** וכן אינו יכול לקרוא בדרך מירושלים לפרזים.

ב. ירושלמי שמגיע לפרזים **בליל י"ד (לאחר השקיעה) ובין בשעה שיצא מביתו ובין בעת השקיעה היה בדעתו לחזור באותו לילה לירושלים, וכך באמת עשה** - אין לו דיני פורים של פרזים.

ג. ירושלמי שהגיע לפרזים לפני או במשך ליל י"ד ודעתו לחזור לירושלים במשך הלילה (קודם עלה"ש), ולבסוף **נתעכב (שלא מדעתו)** ונשאר בפרזים עד לאחר עלה"ש - אין לו דיני פורים של פרזים (ועיין סע' ד').

ד. ירושלמי שהגיע לפרזים לפני או במשך ליל י"ד, אף שגם כשיצא מביתו וגם בשעת השקיעה דעתו היתה לחזור לירושלים במשך הלילה, אם באמצע הלילה נמלך והחליט להישאר בפרזים עד לאחר עלה"ש - מחוייב בפורים דפרזים מספק ויקרא מגילה ללא ברכה, ולא יזכיר 'על הנסים' [ואם התעכב בפרזים מחמת אונס - יש להסתפק אם מחוייב בפורים דפרזים, ולמעשה יש להחמיר].

ה. ירושלמי שהגיע לפרזים ביום י"ד ע"ד להישאר שם עד אחר עלות השחר של יום ט"ו - פטור מפורים דפרזים ומחוייב בפורים דמוקפין מספק, ויקרא את המגילה בפרזים בליל וביום טו' ללא ברכה ויקיים שאר מצוות היום מספק [אבל אין לעשות כן, משום שיש שיטות שהפסיד לגמרי מצות פורים, וכדלהלן סעיף ט]

ו. ירושלמי שהגיע לפרזים ביום י"ד ודעתו לחזור לירושלים בליל ט"ו (אחר השקיעה קודם עלה"ש) וכך עשה [או שנתעכב לאחר עלות השחר] - פטור מפורים של יד' וחייב בוודאי בפורים של טו', ויכול לקרוא את המגילה בברכה ולקיים את שאר מצוות היום אף שהוא עדיין בפרזים (ואם נתעכב אחר עלה"ש - ייתן משלוח מנות ומתנות לאביונים לאדם ירושלמי).

ואם התחייב כבר ביד' [באופנים המבוארים לעיל] - כיון שדעתו לחזור לירושלים במשך ליל ט"ו, חייב בטו' וקורא בלא ברכה (כדין המבואר להלן סעיף ח), ויכול לקרוא אף שהוא עדיין בעיר.

ז. ירושלמי שהגיע לפרזים באופן שהתחייב בפורים דפרזים, וחוזר לירושלים לפני השקיעה של ליל ט"ו - חייב בכל מצוות היום של טו', ונראה שאף אפשר לברך על קריאת המגילה [בלא 'שהחיינו'].

ח. ירושלמי שהגיע לפרזים באופן שהתחייב בפורים דפרזים, וחוזר לירושלים במהלך ליל טו' (לאחר השקיעה קודם עלות השחר) ונשאר שם עד לאחר עלות השחר - חייב לקיים את מצוות היום מספק ולקרוא שוב מגילה ללא ברכה (ובליל טו' יכול לקרוא את המגילה אף בפרזים), ומאחר ומחוייב מספק בלבד, אינו יכול להוציא יד"ח את בני ירושלים החייבים בוודאי במצוות היום.

אפשרות בה אדם לא יתחייב כלל במצות הפורים

ט. ירושלמי שהגיע לפרזים לאחר עלות השחר של יום יד' וכוונתו לגור שם בקביעות - אינו קורא לא ביד' ולא בטו'.

אם לא עקר לפרזים בקביעות אלא חוזר לירושלים אחר עלות השחר של טו', יש סוברים שכיון שלא עקר דירתו לפרזים בקביעות עליו לנהוג את מצוות הפורים של יום טו' ולקרוא מגילה בלא ברכה, ולדעת החזו"א כיון שבעלות השחר של טו' לא היה בירושלים - הרי הוא פטור גם מקריאת המגילה של טו'. ואין לאדם לגרום לעצמו להפטר ממצוות הפורים.

דין בן פרזים המגיע לירושלים

י. בן פרזים שהגיע לירושלים לפני עלה"ש של יד', ודעתו לצאת מירושלים לפני עלות השחר של טו' - חייב בוודאי בכל מצוות היום של יד' למרות שנמצא בירושלים, ועליו לקרוא שם את המגילה בברכה ולקיים את שאר מצות היום [וייתן משלוח מנות ומתנות לאביונים לבן פרזים], ואין חוששים לשיטת הרא"ש הסובר שחייב בטו'.

יא. בן פרזים שהגיע לירושלים לפני ליל יד', ודעתו להישאר שם עד אחרי עלה"ש של טו' - דינו כירושלמי גמור, הפטור ביד' וחייב בטו'.

יב. בן פרזים שהיה בעירו בשקיעה של ליל י"ד - אף אם יצא לאחמ"כ לירושלים, ואף אם בדעתו להישאר שם עד לאחר עלה"ש של טו' (ואף אם מראש היה בדעתו לעזוב את עירו לאחר השקיעה) - מתחייב כפרזים ביד' ויקרא את המגילה בירושלים בברכה (וייתן משלוח מנות ומתנות לאביונים לבן פרזים) [דשונה הדין של בן פרזים שהיה בתחילת ליל י"ד בביתו ואח"כ יצא, מבן ירושלים שמגיע לפרזים, שצריך שיהיה בפרזים בעלות השחר של י"ד כדי להתחייב בפורים דפרזים]. ובעניין חיובו בפורים דמוקפין - ראה סע' י, יג.

יג. בן פרזים שהגיע לירושלים ביום יד' או בליל ט"ו לפני עלה"ש, ונשאר שם עד לאחר עלות השחר - חייב לקרוא שוב מגילה ללא ברכה [בירושלים, וכאמור בסע' הבא], ולקיים את שאר מצוות היום מספק [ולא יזכיר 'על הנסים'], ולכן אינו יכול להוציא יד' ח את בני ירושלים החייבים בוודאי [וא"א למחות במי שמקל שלא לקרוא את המגילה בטו' כלל באופן הנ"ל].

יד. בן פרזים המתעתד להתחייב בפורים דמוקפין - אינו יכול לקרוא את המגילה בליל טו' בפרזים, ואף לא

בדרך לירושלים, אלא דווקא לאחר שהגיע לירושלים [משום שלא חל עליו שם 'בן כרך' עד שיגיע בפועל לירושלים, ועיי' שו"ת הרשב"א (ח"ג ס"י תיד)].

טו. בן פרזים שהגיע לירושלים לאחר עלות השחר של יום טו' - אינו חייב במצוות היום פעם נוספת.

שו"ת בעניין בחורי ישיבה ההולכים מפרזים למוקפים ולהיפך

שאלה: בחור ישיבה הלומד בירושלים, ונמצא בשקיעה של ליל י"ד בישיבה, וחוזר לביתו שבפרזים במשך הלילה, וחוזר לישיבה בירושלים ביום טו'. האם טוב עושה?

תשובה: יש להסתפק האם בחור ישיבה שגר בפרזים ולומד בירושלים דינו כפרוז (כבית הוריו) או שדינו כירושלמי (כהישיבה שלומד בה), ולמעשה נראה שהוא גם פרוז וגם מוקף.

אם דינו כירושלמי, אזי אם מגיע לפרזים במשך הלילה, לדעת המשנ"ב מקיים מצוות פורים בי"ד, אך לדעת החזו"א לא מקיים מצוות פורים בי"ד כיוון שלא היה בתחילת הלילה בפרזים [ואף בירושלים אינו מתחייב, כיוון שלא היה בירושלים בעלות השחר של טו']. ולפיכך לכתחילה נכון שיגיע לביתו לפני כניסת ליל י"ד, אבל למעשה גם אם הגיע לביתו במשך הלילה יש לצדד שיקרא מגילה עם ברכה.

שאלה: בחור ישיבה הלומד בירושלים וגר בב"ב שחוזר במשך ליל יד' לביתו שבב"ב. האם יכול לקרוא מגילה בעודו בישיבה שבירושלים, או רק לאחר שמגיע לביתו שבפרזים?

תשובה: בן פרזים יכול לקרוא את המגילה בליל י"ד אף כשהוא עדיין בירושלים [כנ"ל סעיף יב], משא"כ ירושלמי לא יכול לקרוא את המגילה של פרזים לפני שמגיע לפרזים [אף שדעתו להגיע, כנ"ל סעיף א].

ולגבי בן ישיבה, יש להסתפק האם הוא ירושלמי או בני ברק [כאמור בתשובה הקודמת], ולכן אין להקל לו לקרוא את המגילה בירושלים או בדרך לפרזים, אלא יקרא רק לאחר שמגיע לפרזים.

שאלה: בחור ישיבה הלומד בירושלים וגר בב"ב שהגיע לביתו בתענית אסתר, וחזר לישיבה בליל טו'. האם קורא בירושלים?

תשובה: מאחר ודינו אף כירושלמי מתחייב בפורים של טו', ונראה שיקרא את המגילה בברכה (ללא 'שהחיינו') לאחר שהגיע לירושלים, ויקיים את כל

(טז), "כי נמכרנו אני ועמי" (י, ט), "כי איככה אוכל וראיתי.. באבדן מולדתי" (ח, י).

ספיקות במסורת הקריאה

את הפסוק "אשר נתן המלך" (ח, יא) קוראים שתי פעמים - פעם ראשונה "להרג" בלא וא"ו, ופעם שניה "ולהרג" עם וא"ו. וכן את הפסוק "נקהלו היהודים" (ט, ב) קוראים ב' פעמים - פעם ראשונה "בפניהם" עם ביי"ת ופעם שניה "לפניהם" עם למ"ד. [ויש שאין חוזרים על כל הפסוק].

ואם טעה וקרא רק אחד מהם - אינו מעכב. [והעיקר להלכה זה "להרג" ו"לפניהם"].

קרי וכתבי במגילה

בפסוקים אלו יש לקרוא הקרי בלבד (עי' נדרים לז):

[פרק ג פס' ד] "וַיְהִי בְּאִמְרָם (כתיב) כְּאִמְרָם (קרי) אֲלֵיוֹ".

[פרק ט פס' יט] "הַיְהוּדִים הַפְּרוּזִים (כתיב) הַפְּרֻזִים (קרי) הַיִּשְׁבִּים".

[פרק ט פס' כז] "קִיְמוּ וְקַבְּלוּ (כתיב) וְקַבְּלוּ (קרי) הַיְהוּדִים".
ואם טעה וקרא הכתיב בלבד, עי' או"ח סי' קמא' סע' ח' (ולמעשה נראה שלא צריך לחזור).

דיני טעות בקריאה

בשולחן ערוך (סימן תרצ סעיף יד) נפסק בסתם מדברי הירושלמי **ש'אין מדקדקים בטעיותיה', ומשמע שבכל אופן**. ומובאת שם דעת י"א שהיינו דוקא בטעות שאינה משנה את המשמעות כגון 'יהודיים - יהודים' [פרק ד פס' ז, ובעוד ארבע מקומות], **אבל בטעות המשנה את המשמעות כגון 'יושב - ישב', ו'נופל - נפל' היו כאילו חיסר אותה מילה וצריך לחזור ולקרואה כסדר** (מ"ב שם ס"ק נא).

אם חיסר מילה שאינה משנה את המשמעות ולא אמרה כלל וסיים את המגילה, לדעת כל הפוסקים צריך גם לברך שנית על הקריאה, אך יש לחוש לדעת הרי"א² (בה"ל סי' תרצ ד"ה 'אין מדקדקין'), שסובר שמילה שאינה משנה את המשמעות אינה מעכבת ואפי' לחזור אי"צ, ולכן למעשה **צריך לחזור ולקרוא את המגילה בלא ברכה**.

אם חיסר אות אחת המשנה את המשמעות בקריאתו או בשמיעתו - צריך לחזור, ואם סיים את קריאת המגילה - חוזר מהיכן שטעה, ואם הסיח דעתו יחזור ויברך [ויש להסתפק אם חוזר לתחילת המגילה].

מצוות היום פעם נוספת (וכסע' ז' דלעיל). [צריך ליהזר שלא לאכול לפני ששומע מגילה בליל טו].

שאלה: בחור ישיבה הלומד בישיבה בבני ברק ונוסע לביתו בירושלים במשך ליל י"ד לפני עלות השחר. האם מתחייב בפורים של יד' (שהרי אינו נמצא בבני ברק בעלות השחר)?

תשובה: כיון שהיה בבני ברק בתחילת ליל י"ד, וכיון שבחור שלומד בבני ברק נחשב שגר גם בבני ברק (כאמור), א"כ נתחייב כבר בפורים של י"ד (כבסעי' יב). ולגבי ברכה יש להסתפק, ונראה שיברך.

שאלה: בחור שגר ולומד בישיבה בבני ברק ונוסע בליל ט"ו לירושלים, האם יכול לקרוא את המגילה באוטובוס?

תשובה: עליו לקרוא לאחר שיגיע לירושלים.

הלכות ודקדוקים בקריאת המגילה

כשאומר "בלילה ההוא נדדה" (ו, א) יגביה קולו, כי שם מתחיל הנס.

כשאומר "האגרת הזאת" (ט, כו) ינענע את המגילה.

נוהגים שהציבור אומר בקול רם את ארבעת פסוקי הגאולה דלהלן, והחזן חוזר וקורא אחריהם: "איש יהודי" (ב, ה), "ומרדכי יצא" (ח, טו), "ליהודים היתה אורה" (ח, טז), "כי מרדכי היהודי" (י, ג), וכן את עשרת בני המן מ"חמש מאות איש" (ט, ו) עד "עשרת" (ט, י) ועד בכלל.

יש מקפידים **לכוון בפסוק האחרון שלא לצאת ידי חובה בקריאה מתוך חומש אלא בשמיעת הפסוק מהבעל קורא**, וטעמם הוא דכיון שיוצא ידי חובה בקריאת הפסוק מתוך החומש [כי הקורא מיעוט בעל פה יצא בדיעבד], לכן יש לכוון להדיא שלא לצאת יד"ח בקריאה מהחומש אלא לצאת בשמיעה מהבעל קורא וכך יוצאים יד"ח לכתחילה. אך להלכה אין צריך לכוון מפורש לזה, כיון שיש אומדנא שוודאי אינו מכוון לצאת יד"ח בקריאתו מהחומש, משום שרוצה לצאת לכתחילה.

נוהגים לקרוא מילים אלו במנגינה של איכה: "וכלים מכלים שונים" (א, ט), "אשר הגלה מירושלים אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל" (ב, ו), "והמלך והמן ישבו לשתות.. זעקה גדולה ומרה" (ג, טו - ט, א), "אבל גדול ליהודים וצום ובכי ומספד..." (ד, ג), "וכאשר אבדתי אבדתי" (ד, ד).

חיסר אות אחת שאינה משנה את המשמעות - יש להקל שאינו חוזר. [ואם ספק אם משנה את המשמעות יחזור ויקרא בלא ברכה].

דקדוקים בקריאה

בפסוקים להלן יש להקפיד על ניקוד המילים המודגשות, ויש לדון שהם לעיכובא לדעת הי"א בשו"ע [סי' תרצ סעי' יד] -

[פרק ב פס' ג] "ויפקד... ויקבצו".

[פרק ב פס' ו] "**הגלה** מירושלים עם **הגלה** אשר הגלתה עם יכניה מלך יהודה אשר **הגלה**" - להקפיד על הניקוד **המשתנה ג"פ במילה 'הגלה'** בפסוק זה.

[פרק ב פס' יט] "ומרדכי **ישב** בשער המלך". ולא ישב

[פרק ב פס' כ] "אסתר **עשה**".

[פרק ב פס' כג] "**ויבקש** הדבר **וימצא** ויתלו שניהם על עץ **ויכתב**".

[פרק ג פס' יב] "**ויקראו** ספרי המלך... **ויכתב** ככל אשר צוה... **ונחתם** בטבעת המלך".

[פרק ג פס' יג] "**ונשלוח**".

[פרק ד פס' ח] "כתב הדת אשר נתן בשושן".

[פרק ה פס' ו] "עד חצי המלכות **ותעש**".

[פרק ה פס' יד] "אמר למלך **ויתלו**".

[פרק ו פס' א] "**ויהיו** נקראים לפני המלך".

[פרק ו פס' ב] "**וימצא** כתוב".

[פרק ו פס' יב] "**וישב** מרדכי אל שער המלך".

[פרק ז פס' ח] "והמן **נפל** על המטה".

[פרק ח פס' ט] "**ויקראו** ספרי המלך... **ויכתב** ככל אשר צוה".

[פרק ח פסוק י] "**ויכתב** בשם המלך... **ויחתם**".

[פרק ט פס' א] "**ונהפוך** הוא".

[פרק ט פס' יד] "**ותנתן** דת בשושן".

[פרק ט פס' טז] "המלך נקהלו **ועמד**... **והרג** בשנאייהם".

[פרק ט פס' יז] "**ועשה** אתו".

יש לדון שטעויות אלו מעכבות, כמו שקרא "ישב" במקום "יושב" או "נפל" במקום "נופל" [סי' תרצ ס"ק נא לדעת הי"א בשו"ע שם], ואף שיש לחלק קצת ולומר שטעויות אלו של עבר הווה ועתיד בשאר המילים הנ"ל פחות משמעותיות מיושב וישב ונופל ונפל שהם שינויים ממש בסיפור הדברים, מ"מ למעשה יש לחוש להחמיר בשאר המילים הנ"ל. אמנם אם

כבר סיים את המגילה - נראה שיש להקל ברבים מטעויות אלו כדעה הראשונה בשו"ע [סי' תרצ סעי' יד, ועי' ערוך השולחן שם סעי' כ], שזה אינו מעכב כיון שבסתם ויש עיקר ההלכה כסתם [עי' משנ"ב סי' לט סקי"ד] ובפרט במילים הנ"ל שיש לדון בהם. אולם במילים 'יושב - ישב' ו'נופל - נפל' וכיוצ"ב יש להחמיר כמו שכתב הבה"ל שם, ובשעת הדחק יש להקל כדעת העה"ש שאף במילים אלו אפשר לסמוך על הדעה הראשונה בשו"ע.

דקדוקים נוספים [יש להקפיד על ניקוד המילים, אך אינו מעכב]:

[פרק א פס' ו] "על רצפת **בהט**". ואם אמר "רצפת" בפ"ה דגושה - יצא ידי חובה.

[פרק ב פס' יג-יד] "**ובזזה** הנערה **באה**... בערב היא **באה**... ובבקר היא **שבה**" במלרע, בשונה מ- "להביא את ושתי המלכה לפניו ולא **באה**" [פרק א פס' יז] שהוא במלעיל. ואם טעה - יצא ידי חובה, וכן כל מלעיל ומלרע - אינו מעכב.

[פרק ד פס' א] "ומרדכי ידע את כל אשר **נעשה**". ואם קרא "נעשה" - יצא ידי חובה (עי' נחמיה ה, יח). וכן בפרק ו פסוק ג "מה **נעשה** יקר וגדולה".

יש ליזהר לקרוא מתוך הכתב את ה"ואת" השייך לבן המן הכתוב בסמוך אליו.

כללי ניקוד השם 'מרדכי': אם מופיע באמצע הפסוק - מנוקד 'מרדכי', מלבד בפרק ד' פס' יב' שמנוקד 'ויגידו למרדכי' אף שהוא באמצע פסוק. ובסוף פסוק קוראים בניקוד 'מרדכי'.

קריאת הניקוד במילה "מה": בכל המגילה מנוקד 'מה', חוץ מד' מקומות:

[פרק ח פס' א] "**מה** הוא לה"

[פרק ט פס' יב] "**בשאר** מדינות המלך **מה** עשו"

[פרק ט פס' כו] "**ומה** ראו על ככה **ומה** הגיע אליהם"

דיני אבלות בפורים

אבל חייב בסעודת פורים ובבשר ויין, **ומותר באכילה אף עם אחרים**, ומצווה לאכול בחבורה, **וכן מותר להשמיע מוזיקה בסעודה**. ואם אי אפשר לו לעשות בביתו יכול לאכול ולשמוח אפילו מחוץ לביתו.

אבל על אביו או אמו בתוך יב' חודש חייב במשלוח מנות, וישלח לשנים או שלושה ממכריו, אבל לא

ישלח דברי שמחה, וי"א שאינו שולח אלא משלוח מנות אחד.

אין לשלוח משלוח מנות לאבל בתוך שנת אבל על אביו או אמו (או בתוך השלושים על שאר קרובים), ואם שלחו משלוח מנות לאבל מחוסר ידיעה, רשאי האבל לקבלו.

נידונים וספקות בהלכות פורים

האם יוצאים בקריאת המגילה מנער בן יג'

יש לדון האם בחור בן שלוש עשרה שלא ידוע אם הביא ב' שערות יכול להוציא בקריאת המגילה ביום ובלילה לגברים ולנשים.

יסוד הספק הוא דקי"ל דחזקה דרבא מהני רק לדרבנן ולא לדאורייתא, וקריאת מגילה שמא הוי כדאורייתא כיון שחיובו מהכתובים דהוי כדברי קבלה. ולמעשה בלילה יכול לקרוא להוציא בין גברים ובין נשים, וביום מוציא נשים, ובגברים יל"ע.

טעם הדין הוא שמצינו שנחלקו הראשונים האם קריאת המגילה הוי כדרבנן או כדברי קבלה, לגבי ספק מוקפות חומה - שדעת הרמב"ן והריטב"א והר"ן (מגילה ה) שהוי ככל ספק דרבנן ובשאלות (בהעמק שאלה שאילתא לה) כתב דהוי כדאורייתא, וכן לגבי המסתפק אם חסר מילה בקריאה מגילה של יום או לא, קי"ל (בסי' תרצב מ"ב ס"ק טז) שהוא כדאורייתא, ולכן נראה שה"ה בנד"ד שיש לחוש שקריאת המגילה נחשב דברי קבלה שדינו כדאורייתא וצריך שידעו שהביא שתי שערות.

ולהוציא נשים יכול כיון שבטורי אבן (מגילה ז) כתב שנשים חייבות רק מדרבנן (היינו מחמת שאף הם היו באותו הנס).

חינוך קטנים למקרא מגילה

כתב השו"ע (סי' תרפט ס"א) "ומחנכין את הקטנים לקרותה".

ויש להסתפק מאיזה גיל יש לחנכו, האם מגיל שיודע לשמוע את כל המגילה (בדר"כ קרוב לבר מצווה) או מגיל שיודע לקרוא את כל המגילה באופן שיוצאים בו ידי חובה לכתחילה (בגיל 10-11 לפום חורפיה). ולמעשה יש להחמיר לחנכו מגיל שיכול לקרוא את כל המגילה בשלימות.

לבישת בגד איש לאשה לצורך שמחת פורים

שאלה: האם מותר לאיש להתחפש בפורים לאישה, ולהיפך.

תשובה: הרמ"א (סי' תרצוסע"ח) כתב להתיר, אבל רבים מהפוסקים אסרו הדבר בהחלט (עיי' משנ"ב שם סק"ל) ונכון להחמיר. ואם מתחפש באופן שניכר שהוא איש או שהיא אישה [כגון שלובשים רק מלבוש אחד] - אפשר שאין למחות בידו.

ולילדים עד גיל מצוות: בפורים עצמו - מעיקר הדין מותר [לבני אשכנז], אך נכון להימנע מזה [ועכ"פ משהגיעו לגיל חינוך].

שאלה: נערה המציגה בהצגה במסיבת פורים, האם מותרת בלבישת ציצית או שאר בגדי גבר לשם משחק והצגה לצורך שמחת פורים.

תשובה: בפורים עצמו - המיקל בזה (כדעת הרמ"א דלעיל) באופן שניכר שהיא אשה - אין למחות בידו, אבל הנכון להחמיר בזה כיון שרבים מהפוסקים אסרו הדבר בהחלט.

לפני פורים - אף לדעת הרמ"א שמותר בפורים, לפני פורים חמיר טפי, ולכן יש להשתמש בבגד העשוי מחומרים כמו אל-בד וכדומה, שאינו נחשב בגד איש ואין בו איסור 'לא ילבש', ויכולה לקיים המשחק בלא להיכנס לחשש איסור.

בגדים שיש בהם חוסר צניעות [כגון מכנסיים לבנות וכיו"ב] - אסורים מדינא בכל אופן.

שימו לב

ניתן לתרום ולהנציח את הדפסת הגליונות לרפואת/להצלחת/לעילוי נשמת.

המעוניינים יתקשרו לבית ההוראה במספר

0733-260-800

שלוחה 11

כמו כן, ניתן לשלוח שאלות באימייל, ונעבירם למורנו הרב שליט"א:

6191265@gmail.com

העלון נתרם ע"י הרב שילה אריאל

להצלחתו והצלחת בני משפחתו ברוחניות ובגשמיות

העלון נתרם ע"י החפץ בעילום שמו

להצלחתו והצלחת בני משפחתו ברוחניות ובגשמיות

העלון נתרם ע"י הרב רוני ליקר הי"ו

להצלחתו והצלחת בני משפחתו ברוחניות ובגשמיות